

Ny strategi for høyere utdanning, forskning og kompetanse. 40 forslag for en rettferdig og kunnskapsbasert omstilling.

Til lansering 2.oktober 2020.

Rettferdig omstilling: Ny politikk for høyere utdanning, forskning og kompetanse.

Vi lever i en usikker tid, men aldri har betydningen av *kunnskap* vært mer åpenbar. Høyere utdanning og forskning er fundamentalt for Norges videre utvikling.

Koronakrisen, sammen med fallende oljepris, rammer norsk økonomi dobbelt. Over hele verden forandres både klima, natur, teknologi og demografi betydelig, men med uoversiktlige konsekvenser.

Det norske samfunnet trenger en helhetlig kraftsatsing på kunnskap og kompetanse, som nøklene til gjenreising, omstilling, og fortsatt velferd og arbeid til alle.

Arbeiderpartiet er et kunnskapsparti med en politikk som skal sette Norge i stand til å håndtere de store samfunnsutfordringene i vår tid. Vår Strategi for forskning og høyere utdanning (2016), svarer på mange av dem, men i en verden i rask endring er problembildet ikke statisk. Universitets- og høyskolesektoren og forskningssektoren har gjennomgått store endringer de siste fire årene. Koronapandemien tydeliggjør mange av utfordringene, og gjør dem mer presserende.

For oss sosialdemokrater er målet rettferdig omstilling: Bærekraftig utvikling av naturressurser, økonomi, velferdsstat og samfunn. Klima og rettferdig omstilling er vår tids største utfordring, og forsknings- og utdanningspolitikken må møte den på en helt annen måte enn før.

I mai 2020 satte Arbeiderpartiet derfor ned et utvalg som skulle komme med forslag til framtidig politikk for høyere utdanning, forskning og kompetanse, ikke minst for partiprogrammet 2021-2025.

Mandatet ba utvalget drøfte og finne løsninger på fire plan: En ny og bedre styring av høyere utdanning og forskning, samfunnets samlede satsing på utdanning og forskning må bli større og komme alle til gode, vi må møte klimaendringene og arbeidsvilkårene for studenter og ansatte i akademia må bedres.

Utvalget skulle:

1. Svare på behovet for en bedre kunnskaps- og utdanningspolitikk for hele landet, som grunnlag for bærekraftige lokalsamfunn og gode velferdstjenester nært der folk bor.
2. Vurdere og komme med forslag til tiltak for å bedre studiekvaliteten i høyere utdanning, sikre god relevans i utdanningene og legge til rette for en forutsigbar og oversiktlig organisering av universitets- og høyskolesektoren, herunder eventuelle justeringer i finansieringssystemet.
3. Gi innspill til en best mulig forskningspolitikk som svarer til de utfordringene vi som samfunn står ovenfor nå og fremover, særlig rettet mot å nå klimamålene vi har forpliktet oss til, og at kunnskapsmiljøene sammen bidrar til verdiskaping og bærekraftige løsninger for framtida.

I innstillingen foreslås tiltak for å oppdatere og fornye Aps politikk for:

- mer konkurransekraft og innovasjon gjennom forskning og høyere utdanning.
- bedre studiekvalitet og gjennomføring i høyere utdanning.
- mer arbeidslivsrelevans i høyere utdanning og mer samfunnsnytte i forskning.
- mer etter- og videreutdanning i regi av utdanningsinstitusjonene, og bedre arbeidsdeling og samspill med andre utdanningstilbydere, arbeids- og næringsliv.
- bedre styring og finansiering av universitets- og høyskolesektoren for et mangfoldig tilbud, tillitsbasert styring og forutsigbare rammevilkår, og alternativ til ABE-kutt.
- bedre vilkår for toppforskning og tiltak for å få flere varige toppmiljøer i Norge.
- mer internasjonalisering i utdanning og forskning, og bedre utnyttelse av potensialet i og bidraget til det globale utdanningsfellesskapet.
- forbedring av studenters økonomi, velferd og levekår slik at flere kan fullføre og mestre.
- bedring av ansattes arbeidsvilkår, mindre midlertidighet, bredere rekruttering og mer likestilling og mangfold i utdanning og forskning.

Flere av forslagene har allerede preget forslaget til Arbeiderpartiets nye partiprogram. De andre vil oppdatere partiets Strategi for høyere utdanning, forskning og kompetanse.

Jeg håper forslagene vil skape debatt og engasjement om helt sentral samfunnssektor!

Stor takk til utvalgets medlemmer for uvurderlig arbeid under helt spesielle vilkår og knappe tidsrammer konronavåren 2020.

Nina Sandberg, utvalgsleder

Oslo, september 2020.

Utvalget har bestått av:

- Nina Sandberg (leder)
- Petter Aaslestad
- Helga Pedersen
- Ingrid Lomelde
- Ståle Refstie
- Agnes Landstad
- Erik Øverland
- Julie Lødrup
- Snorre Skjevraak
- Anne Christel Johnsgaard
- Hanne Davidsen
- William Høie
- Christin Christoffersen
- Elisabet Hovdhaugen

1 40 forslag for en mer rettferdig og kunnskapsbasert omstilling.

2 **Mål 1: Mer tillitsbasert ledelse og nå nasjonale mål.**

3 *Detaljstyring og målrapportering tar tid fra institusjonenes kjerneaktivitet, og institusjonene styres*
4 *for tilfeldig og lite forutsigbart. Det foreslås en tillitsreform for høyere utdanning, g å erstatte ABE-*
5 *kuttene med målrettet effektivisering og en gjennomgang av styringssystemet.*

6 Den utstrakte bruken av mål- og resultatstyring (New Public Management) i høyere utdanning og
7 forskning, skaper større krav til rapportering, dokumentasjon, kontroll og tilsyn. Tillitsbasert ledelse
8 innebærer færre, men tydeligere mål, med klare forventninger til resultater. Medarbeiderne får
9 faglig frihet til å jobbe selvstendig og bruke skjønn, ledere stoler på deres motivasjon og kompetanse.

10 Samtidig som institusjonene trenger mer handlingsrom, trengs en tydeligere styring av sektorens
11 overordnede utvikling. Universiteter og høgschooler styres direkte og indirekte, gjennom et mangfoldig
12 hierarki av mål, og av mange ulike instanser. Men styringslinjene er uklare og kryssende, kravene til
13 lærestedene detaljerte og dels motstridende.

14 Universiteter og høgschooler blir likere hverandre, og den nødvendige arbeidsdelingen og
15 differensieringen i tilbudet av fag og kvalifikasjoner undergraves. Langtidsplanen for forskning og
16 høyere utdanning er for uforpliktende og vag, særlig på utdanningsiden, og bør tas i bruk mer aktivt
17 for en mer overordnet og langsiktig styring av kunnskapsinvesteringene. Utviklingsavtalene kan bli et
18 verdifullt virkemiddel for en mer strategisk og langsiktig utvikling av universiteter og høgschooler.

19 For mye tid går med til rapportering og søknader. Institusjonene legger for stor vekt på kvantitet i
20 forskningsproduksjonen, og mye ressurser på å måle resultater og konkurrere om knappe midler som
21 fordeles gjennom ambisiøse programmer. Dette gir dårlig utnyttelse av de akademiske ressursene til
22 kunnskapsproduksjon og –formidling. Publiseringsspresset og jakten på poeng kan virke
23 demotiverende og resultere i dårligere resultater. Utdanning og forskning kan styres bedre gjennom
24 mer tillit, overordnet virkemidler og mer langsiktige og forutsigbare investeringer.

25 **Utvalgets forslag:**

- 26 1. Kunnskapsinstitusjonene bør styres basert på tillit som bærende prinsipp, ikke utstrakt mål-
27 og resultatstyring/ New Public Management. [Utvalget foreslår](#) å erstatte ABE-kuttene med
28 målretta effektivisering i dialog med sektoren, og innføre en tillitsreform i høyere utdanning.
- 29 2. Det må ryddes i uklare styringslinjer og kryssende mål. [Utvalget foreslår](#) at statens styring av
30 høyere utdanning og forskning gjennomgås for å forenkle styringssystemet, sikre
31 samfunnsoppdraget og en bedre utnyttelse av samlede forskningsinvesteringer.
- 32 3. Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning kan, sammen med utviklingsavtalene, bli
33 redskap for mer strategiske og økonomisk forpliktende utdannings- og
34 forskningsprioriteringer. [Utvalget foreslår](#) at det skal medfølge opptrappingsplaner for
35 studieplasser, rekrutteringsstillinger, nybygg og infrastruktur i langtidsplanen, fordelt på hele
36 Norge, og bruke utviklingsavtalene aktivt for mer overordnet styring og mangfold i sektoren.
- 37 4. Høyere utdanningsinstitusjoner er ulikt organisert internt, og utsatt for mange, dels
38 konkurrerende, logikker og forventninger. Hensynet til mangfold og institusjonell autonomi
39 tilsier at lærestedene selv bør velge intern organisering for så svare på samfunnsoppdraget.
40 [Utvalget foreslår](#) at institusjonene selv velger intern organisering og ledelsesmodell.

- 41 5. Finansieringssystemet legger ikke godt nok til rette for livslang læring, og mange utdanninger
42 opplever at de er underfinansierte. [Utvalget foreslår](#) å gjennomgå finansieringssystemet slik
43 at det fremmer lærestedenes brede samfunnsoppdrag, bidrar til målene om bedre
44 studiekvalitet, god arbeidslivsrelevans og at de faktiske utdanningskostnadene dekkes.
- 45 6. Samfunnet må dra mer nytte av forskningen. [Utvalget foreslår](#) å utrede flere virkemidler som
46 stimulerer til tettere samarbeid mellom academia, næringsliv og samfunn, og å samkjøre
47 virkemidlene i nærings- og innovasjonspolitikken med forsknings- og utdanningspolitikken.
- 48 7. Det er for mye byråkrati og konkurranse i sektoren, og for mye tid går med til
49 prosjektsøknader, rapportering og jakt på publiseringspoeng. [Utvalget foreslår](#) mer satsing
50 på mangeårige utdannings- og forskningsprogrammer innen viktige områder for samfunnet
51 og næringslivet, samt å redusere søknadsbyråkratiet og rapporteringen i Forskningsrådet.
- 52 8. Forutsigbarhet er nøkkelen til forskning av høy kvalitet. [Utvalget foreslår](#) å satse langsiktig på
53 forskning gjennom ordningene Sentre for fremragende forskning, Sentre for forskningsdrevet
54 innovasjon, kompetanseklynger og flerårige forskningsprogrammer.
55

56 **Mål 2: Mer og bedre høyere utdanning og forskning – over hele landet.**

57 *Lik tilgang til kunnskap og kompetanse gjennom livet er grunnleggende for den enkeltes*
58 *muligheter, og for samfunnet. Det foreslås å styrke institusjonenes regionale ansvar, å legge frem*
59 *opptrappingsplaner for flere studieplasser og styrke forskningen på gode velferdstjenester.*

60 Lik rett til utdanning er fellesskapets investering i fremtiden. Lik tilgang til kunnskap og kompetanse
61 gjennom hele livet er grunnleggende for den enkeltes muligheter, og for samfunnet. Kompetanse er
62 konkurransefortrinn og sikrer kvalitet i privat og offentlig sektor. Utdanning skal være et offentlig
63 ansvar, gratis og tilgjengelig for alle. Et godt studietilbud over hele landet er grunnleggende for å
64 sikre at offentlig finansiert kunnskap og muligheter for videreutvikling er tilgjengelig for alle.

65 Forskning og utvikling er sentralt for å opprettholde og videreutvikle demokrati, gode
66 velferdstjenester, et konkurransedyktig næringsliv, og framtidig verdiskaping. Staten må sikre
67 langsiktige investeringer i forskning som vil komme hele samfunnet til gode.

68 Høyere utdanning og forskning driver innovasjon og utvikling i samfunnet og næringslivet. Det utgjør
69 også viktige kompetansearbeidsplasser, og er grunnlaget for kompetent og kvalifisert arbeidskraft.
70 Det må også bli enklere å ta ny eller mer utdanning som voksen, og ta utdanning ved siden av jobb.

71 Rundt en tredjedel som fullfører en doktorgrad, får arbeid på universiteter og høyskoler. Arbeids- og
72 samfunnslivet vil tjene på at flere aktivt orienterer seg mot annen offentlig og privat virksomhet.
73 Veksten i studieplasser er for sentralisert til storbyområdene. Ved å fordele studieplasser bedre i
74 regionene, ivaretas hensynet til utdanning over hele landet, og det bygger kompetanse regionalt.

75 Det er over tid for lav gjennomstrømming i høyere utdanning, og behov for å følge opp
76 kvalitetsmeldingen med mer konkrete grep for bedre undervisning, bedre oppfølging og veiledning
77 av studentene, aktive vurderingsformer, mer praksis og arbeidslivsrelevans og god bruk av
78 digitalisering. Dette bør i all hovedsak være utfordringer institusjonene selv svarer på, understøttet
79 av tydelige nasjonale forventninger og forutsigbare rammevilkår fra myndighetene.

80 Etter strukturreformen er høyskolene nær forsvunnet og erstattet av universiteter og
81 universitetsavdelinger. Det kan føre til at ressursene til forskning spres på flere forskningsmiljøer, og

82 kan gå ut over kapasiteten for forskning ved internasjonalt anerkjente universitetscampus og i
83 instituttsektoren. Kvaliteten på forskning og utdanning må balanseres mot hensynet til lik tilgang til
84 utdanning og kompetanse over hele landet, som begge er legitime, politiske målsetninger. Det
85 foreslås en bred kompetansereform og å styrke utdanningsinstitusjonenes regionale ansvar.

86 Bedre praksis i utdanningene krever god samhandling mellom høyere utdanning og lokalt arbeidsliv.
87 Samhandling vil også avdekke behov for, og bidra til å utvikle etter- og videreutdanningstilbud lokalt.
88 Det er store forskjeller i bedrifters og kommuners bruk av forskning, og for få fremmer eget
89 utdanningsbehov overfor universitet og høyskoler. Terskelen for godkjenning av kompetanse fra
90 utlandet er en barriere for å få innvandrere og flyktninger ut i arbeids- og samfunnsliv.

91 Kommunene er motoren i velferdssamfunnet, og har ansvaret for de fleste av innbyggernes
92 velferdstjenester. Gode samarbeid mellom academia og samfunns- og arbeidsliv vil bidra til å utvikle
93 profesjonene, sikre tilpassede helse- og velferdstjenester, gode skoler og integrering av innvandrere.
94 Kommunene har stadige omstillingsprosesser gående: Aldring, urbanisering, demografisk utvikling og
95 oppgaveoverføring fra staten øker omstillingsbehovet, og krever nasjonal forsknings- og
96 innovasjonsinnsats for å organisere, produsere, utvikle og levere gode tjenester til innbyggerne.

97 **Utvalgets forslag:**

- 98 9. Norge har for få og for sentraliserte studieplasser. **Utvalget foreslår** å legge frem
99 opptrappingsplaner for nye studieplasser for hele landet, og prioritere utdanningen innen
100 viktige yrker der det mangler tilstrekkelig kvalifisert arbeidskraft, samt å styrke
101 studiesentrene som regionale samlingspunkter for desentralisert utdanning.
- 102 10. Utrydningstruede småfag står i fare for å bli borte. **Utvalget foreslår** at småfag skal sikres
103 gjennom å gi aktuelle universiteter et særskilt nasjonalt ansvar for disse fagene, og at dette
104 bør følges opp gjennom utviklingsavtalene med departementet.
- 105 11. Velferdsstaten og næringslivet mangler fagfolk. **Utvalget foreslår** å stille tydeligere nasjonale
106 krav om regional tilstedeværelse for å styrke det desentraliserte tilbudet, og at målene om
107 regionalt ansvar og lik tilgang til høyere utdanning i hele landet styrkes.
- 108 12. I fremtidens arbeidsliv må langt flere lære mer. **Utvalget foreslår** å gjennomføre en bred
109 kompetansereform for å bedre mulighetene for etter- og videreutdanning i kommunene i
110 samarbeid med lærestedene, med gode ordninger for å kombinere jobb og utdanning.
- 111 13. Flere må kunne ta kompetanseheving der de bor. **Utvalget foreslår** at det bør utlyses midler
112 for at utdanningsinstitusjonene kan utvikle mer fjernundervisning og modulbaserte
113 utdanninger på nett, som kan tas i hele landet, og koblet til kommunale praksisplasser.
- 114 14. Å være god underviser bør ha like høy status som å være god i forskning. **Utvalget foreslår** at
115 alle universiteter og høyskoler skal ha systemer for å vurdere og anerkjenne
116 undervisningskompetanse, og innføre et nasjonalt meritteringssystem i dialog med sektoren.
- 117 15. Praksis og kontakt med arbeidslivet legger til rette for arbeidslivsrelevans. **Utvalget foreslår** å
118 styrke praksiselementene i all høyere utdanning, også disiplinfagene, slik at alle ordinære
119 studieløp gir mulighet for «et praksiselement». Dette kan for eksempel være utplassering i
120 arbeidslivet, internships, å skrive studentoppgaver i næringslivet eller trekke arbeidslivet inn
121 som gjesteforelesere. Institusjonene skal ha full frihet til å tilpasse dette til egne utdanninger.
122 Det foreslås også å prøve ut egne læreplaner for praksis i utvalgte profesjonsutdanninger.
- 123 16. Digitalisering muliggjør læring og høyere utdanning for flere. **Utvalget foreslår** at alle
124 forelesninger som hovedregel bør strømmes og gjøres digitalt tilgjengelige for studentene.

- 125 17. Kommunene er motoren i velferdsstaten, men driver for lite forskning. [Utvalget foreslår](#) å
126 styrke forskningen innen store, praksisnære profesjonsfag, og utlyse flere tematiske
127 forskings- og utviklingsprogrammer rettet mot kommunesektoren som forskningsarena.
- 128 18. Det er behov for bedre samhandling mellom utdanningsinstitusjoner, arbeidsliv og lokale
129 myndigheter for å styrke den regionale utviklingen. [Utvalget foreslår](#) å videreutvikle
130 ordningene med «Næringslivs-phd» og «Offentlig sektor-phd», samt å styrke
131 kommunesektorens bestillerkompetanse innen forskning og utdanning.
- 132 19. Fremover må flere lærer mer, og kunne ta flere kurs og enkeltemner. [Utvalget foreslår](#) å
133 fjerne insentivene i finansieringssystemet som belønner institusjonene for å utdanne hele
134 grader, siden dette gjør at enkeltemner og kortere utdanning får dårligere finansiering.
- 135 20. Vurdering av utenlandsk kompetanse tar ofte lang tid, og hindrer arbeidslivet i å kunne ta
136 kompetansen i bruk. [Utvalget foreslår](#) å videreutvikle raske godkjenningsordninger for
137 utenlandsk utdanning og kvalifikasjonspass for flyktninger
- 138 21. Koronapandemien har gitt verdifulle erfaringer for digitale hjelpemidler i
139 utdanningssystemet. [Utvalget foreslår](#) å bruke erfaringene fra digitaliseringsbølgen til å
140 etablere mer permanente strukturer for åpent tilgjengelige, digitale studieløsninger.

141 **Mål 3: Bedre vilkår for dem som gjør jobben – på lag med studenter og** 142 **arbeidsfolk.**

143 *Det er sammen med de som jobber og studerer vi må utvikle universitets- og høgskolesektoren. Det*
144 *foreslås å bedre studenters og ansattes arbeidsvilkår, redusere midlertidighet i høyere utdanning*
145 *og forskning, og bedre likestillingen, tiltak for å fremme bred rekruttering og mangfold.*

146 Høyere utdanning er ikke reelt utjevne. De fleste som tar høyere utdanning har foreldre med høy
147 utdanning. Det er stedvis store kjønnsforskjeller på utdanninger og i fagmiljø. Arbeiderpartiet vil at
148 alle, uansett bakgrunn eller bosted, skal ha mulighet til å ta utdanning.

149 Lav tilgjengelighet på studentboliger og høye leiepriser på det private markedet gjør bosituasjonen
150 usikker og boligkostnadene uforholdsmessig høye for studentene. Det trengs generelt mer sosial
151 boligpolitikk og flere utleieboliger, men også en stabilt høy bygging av nye studentboliger.

152 Studentenes helse- og trivselsundersøkelse viser urovekkende økning i andelen studenter som har
153 psykiske utfordringer. En av tre studenter føler seg ensomme, og en av fire studenter sliter eller har
154 opplevd å slite psykisk. Trang økonomi kan gå utover både psykisk helse og studieprestasjoner.

155 Studenter som blir foreldre får en beskjeden engangsstøtte og noe omgjøring av studielån til stipend,
156 men tjener ikke opp rettigheter til foreldrepermisjon og har ikke studiestøtte om sommeren. Dette
157 skaper praktiske vanskeligheter for de som blir foreldre som studenter. Barnefødsler utsettes ofte til
158 endt studietid, og det fødes færre barn enn det kunne ha gjort ved bedre tilrettelegging.

159 Bruken av midlertidige stillinger innen universitets- og høgskolesektoren er mange steder svært høy,
160 og for mange akademisk ansatte går i midlertidige stillinger i årevis, noe som medfører usikkerhet og
161 praktiske problemer. Denne uholdbare praksisen synes å ramme kvinner spesielt, og kan både gjøre
162 akademiske karrierer mindre attraktive og gå ut over rekrutteringen til forskning og utdanning. Det er
163 en utfordring å ivareta og integrere utenlandske arbeidstakere i universitets- og høgskolesektoren.

164 **Utvalgets forslag:**

- 165 22. Det fødes for få barn, og er for dårlig tilrettelagt for å få barn i studietiden. [Utvalget foreslår](#)
166 at det innføres 12 måneders støtte for heltidsstudenter med barn og at det innføres
167 opptjening av rettigheter til betalt foreldrepermisjon for studenter i studietida.
- 168 23. Den høye midlertidigheten i academia må ned. Det bør legges til rette for mer stabile
169 forskningsgrupper, med fast ansatte som ikke er avhengige av midlertidige prosjektarbeidere
170 for å få utført arbeid. [Utvalget foreslår](#) å stramme inn regelverket for bruk av midlertidige
171 stillinger i utdanning og forskning for å få denne ned på nivå med arbeidslivet for øvrig.
- 172 24. Bolig er viktig for studentenes velferd og utgjør størsteparten av studentenes utgifter.
173 [Utvalget foreslår](#) å bygge 3000 studentboliger i året, åpne for at studentsamskipnadene kan
174 søke midler til rehabilitering og stille forventninger til vertskommunene om flere tomter.
- 175 25. Studentøkonomien er presset og lite tilpasset de ulike studentene. [Utvalget foreslår](#) å øke
176 studiestøtten for å muliggjøre heltidsstudier, knytte studiestøtten til folketrygdens
177 grunnbeløp og øke stipendandelen til 50 % ved normal progresjon. Det bør utredes en ny
178 modell for studiefinansiering som bedre legger til rette for heltidsstudenter, men som også
179 gir muligheter for differensiert finansiering for deltidsutdanninger.
- 180 26. Det trengs langt mer internasjonalisering og internasjonalt samarbeid i høyere utdanning.
181 [Utvalget foreslår](#) at utvekslingsopphold som del av en grad gjøres til en forventning som
182 aktivt må velges bort av studentene, at gratisprinsippet beholdes også for internasjonale
183 studenter og at «Students at Risk» og «Academics at Risk» videreføres og styrkes.
- 184 27. Det er samfunnsøkonomisk ulønnsomt ikke å få ferdigstilt en nesten avsluttet
185 doktorgradsavhandling. [Utvalget foreslår](#) å gi phd-kandidater som mottar dagpenger rett til å
186 fullføre graden på fritiden, uten å miste dagpengene.
- 187 28. Monokjønnede kulturer kan påvirke arbeidsmiljøet negativt og gir dårligere kvalitet på
188 arbeidet. [Utvalget foreslår](#) at det settes et mål om minst 40 prosent av det
189 underrepresenterte kjønn i både studieretninger og fagmiljøer, og at det iverksette en
190 systematisk satsing på inkluderende arbeidsplasser for ansatte i utdanning og forskning.
- 191 29. Det trengs mer kunnskap om hvordan vi kan sikre like rett for høyere utdanning. [Utvalget](#)
192 [foreslår](#) å nedsette et offentlig utvalg for å utrede tiltak for bedre likestilling og lik rett til
193 høyere utdanning, tiltak mot skjevrekuttering, frafall og formålstjenlig studiefinansiering.
- 194 30. Vi vil ha likestilt og mangfoldig i academia, etterstrebe mangfold blant studenter og ansatte,
195 og aktivt rekruttere underrepresenterte grupper. [Utvalget foreslår](#) at institusjonene skal
196 kunne benytte kvoteringsordninger og kjønnspoeng på studier som over en periode på minst
197 fem år har hatt under 40% representasjon av ett kjønn.
- 198 31. Det er et politisk mål å sikre bredere rekruttering og hindre blindveger i utdanningssystemet.
199 [Utvalget foreslår](#) å styrke og utvide y-veiordningen der godkjent fagbrev gir adgang til
200 relevant høyere utdanning, i kombinasjon med nødvendige forkurs.
- 201 32. Studenter er i en utsatt livssituasjon, og for mange opplever helseplager i studietiden.
202 [Utvalget foreslår](#) å styrke satsingen på studenters psykiske helse, lyse ut midler for flere
203 lavterskeltilbud som mentorordninger og samtalegrupper og gi økt tilskudd til
204 studentpsykologer via studentsamskipnadene. Studenter på desentraliserte campuser skal
205 sikres likeverdige psykiske helsetilbud gjennom f.eks. digitale plattformer.

206 **Tema 4: Forskning og utdanning for bærekraft og å møte klimaendringer.**

207 *Utdannings- og forskningspolitikken er for dårlig rigget i møte med store samfunnsutfordringene,*
208 *som det grønne skiftet. Det foreslås å videreføre målet om 3% av BNP til forskning, og at temaene*
209 *grønt skifte, bærekraft og klimatilpasning fremover får større plass i utdanning og forskning.*

210 Kunnskap, utdanning og forskning er grunnleggende for å nå bærekrafts- og klimamålene.
211 Klimaendringene og tapet av natur vil påvirke alle deler av det norske samfunnet i årene som
212 kommer. Ungdom i dag kjenner til og bekymrer seg over klima- og naturkrisen, de deltar i
213 demonstrasjoner og direkte aksjoner, men oppgir å ikke vite nok om hva de selv kan gjøre for å
214 bremse og snu utviklingen. Tverrfaglig kunnskap om klima, bærekraft og naturtap må utvikles og
215 formidles i hele utdanningssystemet, fra barnehagene til universitetene og den livslang læringen.

216 For å lykkes, må vi bruke kunnskapsmiljøene våre til å sikre en sosialdemokratisk utvikling som møter
217 klimautfordringene. Vi må sørge for at flere studerer og forsker på klima og bærekraft, og vri mer av
218 FoU/I-innsatsen mot de store samfunnsutfordringene, samtidig som institusjonell autonomi ivaretas.

219 Å nå målet om 3% av BNP til forskning innebærer ikke først og fremst mer bruk av offentlige midler,
220 men om å heve næringslivets FoU-bidrag betraktelig. Norge bruker også mindre på forskning,
221 utdanning og innovasjon for bærekraft og klimautfordringer, enn sammenlignbare land. En stor andel
222 av forskningsmidlene utdeles direkte, uten krav om merverdi i form av samfunns effekter. Det er
223 allerede betydelige midler i Forskningsrådet, og det trengs å vri innretning mer mot klimaforskning.

224 Departementenes forskningsinnsats varierer i betydelig grad, og Norge utnytter ikke potensialet i EUs
225 rammeprogrammer. Framover vil både samfunn og enkeltmennesker behøve å dra nytte av
226 forskningen mer effektivt og raskere. Det er behov for å utvikle modeller for bedre koordinering av
227 forskningsmidlene, som ivaretar hensynet til institusjonenes autonomi og setter fellesskapet i stand
228 til å løse store samfunnsutfordringer og nå nasjonale og internasjonale klimamål.

229 Da trengs det en tydelig nasjonal politikk, med gode rammer og prioriteringer, der felles innsats for
230 verdiskaping og sterke lokalsamfunn går sammen med bærekraft. Vi må ha løsninger for hvordan
231 offentlig innsats best innrettes, hva næringslivet trenger for omstilling, hvordan konkurransekraft i
232 industri og næringsliv kan sikres, og for fortsatt bygging og trygging av velferdsstaten.

233 Norge må bidra internasjonalt i samarbeidet mot ressursknapphet på energi, vann og mat, og har
234 gode forutsetninger for å utvikle nye klima- og energiløsninger. Langsiktighet er viktig når det skal
235 bygges verdensledende miljøer av høy kvalitet. Norge må evne både å videreføre gode fagmiljøer, og
236 bygge nye, innen temaer samfunnet har behov for mer kunnskap om, som klima og bærekraft.

237 Kunnskaps- og kompetansepolicyen må derfor mer enn i dag være en del av den strategiske
238 satsingen på bærekraftig utvikling og det vi skal leve av i fremtiden. Vi må både videreutvikle
239 fremragende fagmiljøer og etablere nye, på temaer som samfunnet behøver mer kunnskap om.
240 Toppforskningsmiljøene bør være store nok til å kunne hevde seg internasjonalt, og invitere de beste
241 miljøene til å bidra med fagfolk og ressurser. En varig organisering av våre beste fagmiljøer kan
242 benyttes mer målrettet, og ett eller flere av dem bør samles rundt klima- og bærekraftsatsinger.

243 Forskningsinstituttene produserer mye forsknings- og utviklingsarbeid for offentlig og privat sektor,
244 men kan bidra enda mer til Norges omstilling, innovasjon og verdiskaping. Instituttene deltar i stor
245 grad i oppdragsforskning på klima, men må i mer enn i dag tas i bruk for å løse felles nasjonale
246 problemstillinger, og ikke bare det de får oppdrag fra privat næringsliv og offentlig sektor om å løse.

247 **Utvalgets forslag:**

- 248 33. Utdanning og forskning er grunnleggende for å nå bærekrafts- og klimamålene. [Utvalget](#)
249 [foreslår](#) et mål om 3% av BNP til forskning, og at temaene grønt skifte/ bærekraft/
250 klimatilpasning bli førende for de nye forskningsstrategiene. Mer av forskningsmidlene
251 prioriteres der samfunns effekten blir størst: Bærekraft, klima, grønn teknologi, velferd.
- 252 34. Flere enn i dag bør studere emner om klima, miljø og bærekraft. [Utvalget foreslår](#) å sette ned
253 et offentlig utvalg som ser på bærekraftselementet i skole og utdanning, med sikte på en
254 «utdanningsplan for omstilling» som omfatter alle ledd av utdanningssystemet fra barnehage
255 via grunnskole, videregående opplæring, høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning.
- 256 35. Det er behov for å etablere flere og varige toppforskningsmiljøer innen temaer samfunnet
257 har behov for mer kunnskap om. [Utvalget foreslår](#) en systematisk oppbygging av nye
258 toppforskningsmiljøer for å løse store samfunnsutfordringer, basert på internasjonalt
259 samarbeid og med langsiktig finansiering. Minst ett av skal være innen klima og bærekraft.
- 260 36. Høyere utdanning må sikre det nødvendige mangfold av fag og kvalifikasjoner, slik at vi kan
261 utvikle nye næringer, ta i bruk ny teknologi og dekke samfunnets behov. [Utvalget foreslår](#) å
262 ha egne studieplasser og rekrutteringsstillinger i klima og bærekraft med i langtidsplanen.
- 263 37. For å løse de store samfunnsutfordringene, er det nødvendig å samle de nasjonale
264 ressursene. [Utvalget foreslår](#) å legge til rette for et tettere samarbeid mellom næringsliv og
265 akademia, ved at større bedrifter kan etablere FoU-avdelinger/hospitere på universitetene.
- 266 38. SkatteFUNN kan videreutvikles for større effekt. [Utvalget foreslår](#) å målrette SkatteFUNN-
267 ordningen til små og mellomstore bedrifter og ikke-forskningsmodne bedrifter, og oppfordre
268 de øvrige til å søke forsknings- og innovasjonsprosjekter med høyere kvalitet og effekt i
269 Forskningsrådet og EU. Det foreslås videre å omdisponere noe midler fra SkatteFUNN til
270 næringsrettede og klimarettede forskningsprogrammer som gir større samfunns effekt.
- 271 39. Det er en sentral målsetning å heve næringslivets forskningsandel. [Utvalget foreslår](#) å
272 stimulere til samarbeid mellom private bedrifter og forskningsinstitusjoner gjennom
273 brukerstyrte forskningsprogrammer, god tilrettelegging for «nærings-phd» i samarbeid med
274 forskningsinstitusjoner, og insentiver for bedriftene til å satse på innovasjon og utvikling.
- 275 40. Mange bedrifter mangler utstyr eller nødvendig infrastruktur til forskning og utvikling.
276 [Utvalget foreslår](#) å bygge god forskningsinfrastruktur ved anerkjente forskningsmiljøer ved
277 universiteter, høyskoler og institutter som kan benyttes av bedrifter i hele landet ved
278 samarbeid om forsknings- og utviklingsprosjekter.

279

280

281

282

283

284 **MANDAT:**

285

286 Utvalget skal utarbeide kortfattede og konkrete innspill til Arbeiderpartiet på områdene høyere
287 utdanning, forskning og kompetanse. Utvalgets innstilling vil gå inn som del av innspillet til nytt
288 partiprogram for 2021-2025, samt gi grunnlag for kommende saker og budsjettprioriteringer.

289 Utvalget nedsettes av Arbeiderpartiets stortingsgruppe, og administreres i det daglige av utdannings-
290 og forskningsfraksjonen på Stortinget.

291 **Arbeidet skal svare på tre overordnede politiske utfordringer:**

- 292 *1. Ny og bedre styring av akademisk – mer tillitsbasert ledelse og nå nasjonale mål.*
- 293 *2. Mer og bedre utdanning og forskning over hele landet – kunnskap og kompetanse til flere.*
- 294 *3. Bedre vilkårene og gi tillit til dem som gjør jobben – på lag med studenter og arbeidsfolk.*

295 Utvalgets forslag skal svare på behovet for en bedre kunnskaps- og utdanningspolitikk for hele landet,
296 som grunnlag for bærekraftige lokalsamfunn og gode velferdstjenester nært der folk bor.

297 Utvalget skal vurdere og komme med forslag til tiltak for å bedre studiekvaliteten i høyere utdanning,
298 sikre god relevans i utdanningene og legge til rette for en forutsigbar og oversiktlig organisering av
299 universitets- og høyskolesektoren, herunder eventuelle justeringer i finansieringssystemet.

300 Utvalget skal gi innspill til en best mulig forskningspolitikk som svarer til de utfordringene vi som
301 samfunn står ovenfor nå og fremover, særlig rettet mot å nå klimamålene vi har forpliktet oss til og at
302 kunnskapsmiljøene sammen bidrar til verdiskaping og bærekraftige løsninger for framtida.

303 Utvalgets forslag skal bidra til Arbeiderpartiets plan for gjenreisningen av samfunnet etter korona-
304 krisen, og skille mellom tiltak som kan iverksettes raskt for å reetablere institusjonene, og mulige
305 konsekvenser for utdanning og forskning og møte endrede behov i arbeidslivet på lengre sikt.

306 Utvalget leverer sine innspill til fraksjonen før sommeren 2020.

307 Innstillingen skal foreslå tiltak for oppdatere og fornye Aps politikk for:

- 308 • Mer konkurransekraft, nyskaping og innovasjon gjennom forskning og høyere utdanning.
- 309 • Bedre kvalitet og gjennomføring i høyere utdanning.
- 310 • Kunnskapsmiljøenes bidrag til gjenreisningen etter korona-krisen på kort og lengre sikt.
- 311 • Mer arbeidslivsrelevans i høyere utdanning og mer samfunnsnytte i forskning.
- 312 • Mer etter- og videreutdanning i regi av utdanningsinstitusjonene, inkludert forslag til
313 arbeidsdeling og samspill med andre utdanningstilbydere og arbeids- og næringsliv.
- 314 • Bedre styring og finansiering av universitets- og høyskolesektoren for et mangfoldig tilbud,
315 inkludert tillitsbasert styring og forutsigbare rammevilkår som et alternativ til ABE-kutt.
- 316 • Bedre vilkår for toppforskning og tiltak for å få flere varige toppmiljøer i Norge.
- 317 • Mer internasjonalisering i utdanning og forskning, og bedre utnyttelse av potensialet i og
318 bidraget til det globale utdanningsfellesskapet.
- 319 • Se på grep i studenters økonomi, velferd og levekår for at flere skal fullføre og mestre.
- 320 • Bedre ansattes arbeidsvilkår, redusere midlertidighet og foreslå tiltak for bedre likestilling,
321 mer mangfold og en bredere rekruttering til utdanning og forskning.